

Hevosenhoidon työturvallisuus

Hevosharrastus on Suomessa varsin suosittua. Ammatimaisesti hevosten kanssa työtä tekevien henkilöiden määrä on kuitenkin vähentynyt hevosten lukumäärän pienentyessä. Hevosharrastajat ovatkin usein nuoria ja innokkaita aloittelijoita, joiden ammattitaito ei ole kovin hyvä. Valitettavasti tämä kokemattomuus näkyy myös tapaturmatilastoissa. Tallien vastuuhenkilöiden tulisikin kiinnittää

huomiota tallien turvallisuuteen ja nuorten avustajiensa opastamiseen.

Hevosten hoidossa vaarallisia töitä ovat erityisesti siirrot ja kuljetukset. Myös hevosen kengitys ja valjastus ovat raskaita ja vaativia työvaiheita, joissa tapaturmilta ei aina välty ammattilainenkaan.

Yleisimpiä tapaturmatyyppejä ovat hevosten potkaisut, alle jäämiset, riuhtaisut ja puremat. Näille vaaroille hevosenhoitaja altistuu lähinnä ruokinnan, harjauksen, lannanpoiston ja lääkinnän yhteydessä.

Tämän esitteen tarkoituksena on antaa ajattelemisen aihetta hevostyön turvallisuuden parantamiseksi. Jokainen talli, kuljetusauto ja ennen kaikkea hevonen ovat yksilöitä. Pienillä vinkeillä ja yleisohjeilla hevosenhoitaja kykenee helposti omaksumaan turvallisen työnteon perusteet.

Hevoselinympäristö

Karsinat ja lannanpoisto

Hevoskarsinan on oltava erittäin vahvarakenteinen. Teräsrunkoinen lankkuaita, joka joustaa hevoskarsinan potkuissa ja ryntäyksissä, on hyvä hevoskarsinan seinäksi. Tukevat, kevyesti aukeavat liukuovet ovat tallissa turvallisimmat ja samalla eniten käytävätilaa säästävät.

Pystypuulattia on hevoselle mieluisa, mutta puhtaana- pidon kannalta se ei ole kovin helppo. Lannanpoiston hyvä suunnittelu parantaa pystypuulattian puhdistettavuutta. Esimerkiksi lantaimurilla (**kuva 1**) karsinan puhdistaminen käy nopeasti ja talli-ilma pysyy lähes pölyttömänä.

Perinteinen lapio-luuta-kottikärrymenetelmä rasittaa puhdistajan selkää varsinkin, jos työasennot ovat vääriä. Selän pitäminen suorana nostoissa ja kiertoliikkeiden vält-

täminen ovatkin työntekijän ergonomian perusohjeet.

Perinteisellä menetelmällä karsinoita puhdistettaessa on hyvä käyttää hengityksensuojainta. CE-hyväksytty, P2-luokan kevytsuojain riittää. Sitä voi käyttää myös muissa tallin pölyisissä töissä.

Lantakärryjen hyvä kunto on työn sujumisen kannalta tärkeää. Kevyesti lykättävät, tukevat kottikärryt tekevät lannanajosta turvallista ja joutuisaa. Selkä tulee pitää suorana kottikärryjä työntäessä (**kuva 2**).

Ruokintalaitteet

Hevoskarsinan ruokinta on turvallisinta jos rehunjaon yhteydessä ei tarvitse mennä karsinaan. Helppointa on jakaa rehut tallin käytävältä täytettäviin kaukaloihin. Rehujen jaoon suoraan kärryistä on hyvä käyttää ergonomista mitatakauhaa. Vapaat kulkutiet ja leveät käytävät helpottavat rehujen siirtoa sekä ruokintaa ja vähentävät tapaturma-

vaaraa. Käytävien liukkautta voidaan torjua purulla tai hiekalla.

Karkeapohjaiset turvajalkineet ovat välttämättömät talitöissä.

Ruokintalaitteisiin pätee sama sääntö kuin muihinkin hevostallin rakenteisiin: vankkatekoisuus on valttia. Kiinteistä rehukaukaloista hevosen on helppo syödä ja kaukaloiden puhtaanapito on helppoa.

Esiinkäännettävät ja ruokintakäytävältä täytettävät laatikot ja kaukalot ovat oikein käytettyinä turvallisia. Jos hevonen pääsee kiskaisemaan kaukalon omalle puolelleen rehunjaon aikana, ovat hoitajan kädet suuressa vaarassa. Toimiva kaukalon lukitus estää vaaratilanteet.

Juottoämpäriille kannattaa tehdä tukeva teline. Näin sormet säästyvät eikä hevonen pääse kuljettamaan ämpäriä pitkin karsinaa. Automaattiset juotto- ja ruokintalaitteet ovat turvallisuuden kannalta parhaita vaihtoehtoja.

Pesutilat

Hyvässä pesutilassa on riittävästi tilaa hevosen käsittelyyn. Turvallisinta on, jos hevosen puhdistaminen suoritetaan erillisessä tilassa, eikä hevosen omassa karsinassa. Ahtaat ovet, esteenä olevat kulmaukset ja kynnykset ovat vaaraksi sekä hoitajalle että hevoselle. Tilaa suunniteltaessa on otettava huomioon, että pesutilassa hevonen on voitava kiinnittää pätsistään kahdelta puolelta seinään. Näin hoitaja ei jää puristuksiin hevosen ja seinän väliin.

Kunnollinen pesutila tarjoaa myös hyvät puitteet hevosten kengitykseen, lääkintään ja muuhun hoitoon (kuva 3).

Pesutilan lattia joutuu erittäin koville, koska sen pintamateriaalin on kestettävä kengitetyn hevosen liikkumista ja pesuvesiä. Lattia ei saa olla myöskään liukas. Karkea betoni on hyvä lattiamateriaali. Se ei luista ja puhtaanapito on helppoa.

Hevosten pesutilan on oltava hyvin valaistu. Hevosen

yläpuolella oleva kattovalaisin ei yksin riitä, vaan kummallekin puolelle katon ja seinän raja on asennettava valaisimet estämään työn tekemistä haittaavia varjoja. Vaaleat seinäpinnat heijastavat valoa tehokkaimmin.

Hevosta käsitellessään hoitajalla on oltava jalkoja suojaavat turvajalkineet. Hyvä työkenkä kesällä ja sisäkäytössä on turvakärjellä varustettu puolijalkine (**kuva 4**). Talvella ja kurakelien aikaan kannattaa valita pitkävartiset turvasaappaat. Kaikissa jalkineissa tulee olla kuvioitu ulkopohja. Polyuretaanisappaan pohja on uutena liukas siksi se kannattaa karhentaa esimerkiksi hiomapaperilla (**kuva 5**). Tallilla tulee olla useammat turvajalkineet olosuhteiden ja vuodenajan mukaan.

Ilmanvaihto

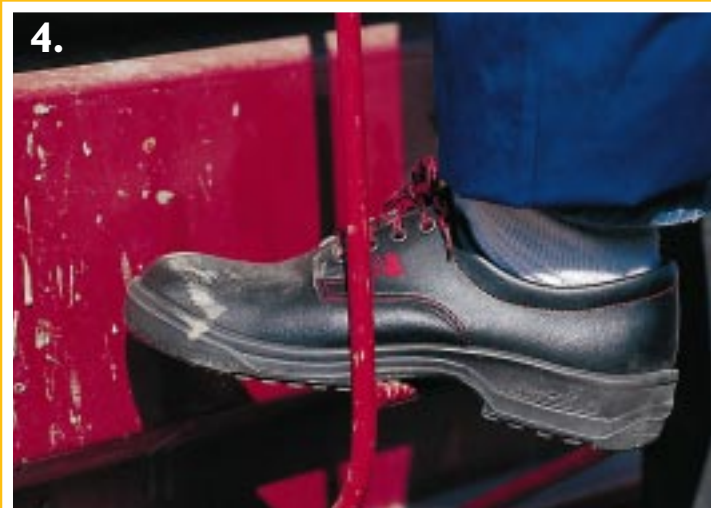
Hevostallissa on oltava hyvä ilmanvaihto, koska hevonen on erittäin herkkä ilman epäpuhtauksille. Jotta välttyttä-

isiin vedolta sekä tuloilma- että poistoilmaventtiilejä on oltava useita. Talviajan minimi-ilmanvaihdon turvaamiseksi tallia on lämmitettävä usein. Lämmitykseen sopii siirrettävä rakennuslämmitin tai jokin muu edullinen lämmin-ilmakehitin.

Paras ilmanvaihto talliin saadaan, kun korvausilma jaetaan katosta koko tallin pituudelta (**kuva 6**) ja poistoilma imetään lattian rajasta. Tällä alaimumenetelmällä saadaan estettyä hengityselinsairauksia aiheuttavan pölyn leviäminen tallitiloihin melko tehokkaasti. Ilmanvaihdon äänettömyys on myös tekijä, joka kannattaa ottaa huomioon tallin ilmanvaihtoa suunniteltaessa.

Paloturvallisuus

Hevostalli on huomattavasti kuivempi kotieläinrakennus kuin esimerkiksi navetta tai sikala. Erityisesti talvella lisälämmittämiä käytettäessä palonvaara on suuri. Talliin tu-

leekin varata muutama iso alkusammutin ja vesiposteja. Yksi sammutin tallituvassa valjaiden alla ei tositilanteessa auta (**kuva 7**). Sammuttimien on oltava näkyvillä paikoilla ja helposti saatavilla (**kuva 8**). Esimerkiksi ovien pielistä ne on helppo ottaa esiin tultaessa tilaan, jossa tuli on irti. Kun sisätiloissa käytetään palovaaraa aiheuttavia koneita, alkusammuttimien on oltava työpisteessä. Palonsuojeluvälineet on myös varustettava asianmukaisilla kilvillä ja huolehdittava sammuttimien tarkastuksista.

Yhtä tärkeää kuin sammuttimien hankkiminen on niiden käytön opetteleminen. Uusille työntekijöille tuleekin opettaa sammuttimien käyttö ja tulen tukahduttaminen.

Parasta ennaltaehkäisevää palontorjuntaa on tallin pitäminen puhtaana pölystä. Tallitiloissa ei saa myöskään tupakoida eikä käsitellä avotulta. Tallin osastoimisella voidaan mahdollinen palo rajoittaa siihen tilaan, mistä se on alkanut.

Tulipalon varalta on hyvä tehdä evakuointisuunnitelma. Silloin jokainen tietää hädän hetkellä, miten toimia ja missä järjestyksessä hevosia aletaan pelastaa.

Tarhat ja laitumet

Hevosia ulkoilutetaan vapaana joko tarhassa tai laitumella. Ulkoiluttamispaikkana niillä on kuitenkin eroa. Tarhassa hevonen purkaa tallin paineet, kun taas laitumella se käyttäytyy rauhallisemmin. Tarhojen kunnosta ja turvallisuudesta onkin tämän vuoksi pidettävä huolta.

Myös hoitaja altistuu vaaralle käsitellessään tarhassa tai laitumella itsensä loukannutta hevosta. Valitettavan usein näkee tarhoja, joiden keskellä on puutavara- ja romukasoja. Vauhdilla kirmaavat hevoset satuttavat itsensä helposti näihin maassa oleviin esteisiin. Vaaratilanteita syntyy myös

epätasaisessa ja kiviraunioita sisältävässä tarhassa (**kuva 9**). Mallikelpoinen tarha onkin maastoltaan tasainen ja vaila esteitä (**kuva 10**).

Hevosvarusteet

Uudetkin valjaat ja muut nahkavarusteet menettävät väärin käsiteltyinä nopeasti kimmoisuutensa. Tapaturmien ja onnettomuuksien välttämiseksi varusteet on tarkistettava säännöllisesti. Tarkastuksen yhteydessä (**kuva 11**) jokainen solki ja liitos avataan, osat puhdistetaan ja ennen kokoamista nahkaosat sivellään valjasrasvalla. Ohjainten ja kuolainten kunnan tarkkailu on jokapäiväistä, sillä hevosen hallitsemisessa varusteiden kestävyys ja toimivuus ovat avainasioita.

Hevosvarusteet on puhdistettava aina käytön jälkeen. Siten mahdolliset vauriot ja kulumat löytyvät helposti. Hevosvarusteiden myyjiltä kannattaa kysyä varusteiden hoito- ja säilytysohjeita.

Ravivalmentajan päivittäinen työpaikka on ravikärryt, joita on myös huollettava. Liian äänekkäät, kolisevat tai rämisevät kärryt vauhkoonnuttavat hevosen helposti ja ovat myös ajurille epämiellyttävät. Kärryjen istuimen pinnoitteen tulee olla luistamatonta materiaalia, joka antaa tukea ajettaessa. Myös ajoasentoon on kiinnitettävä huomiota. Varsinkin niissä kilpakärryissä, joissa jalkatuet ovat aisojen yläpuolella, työasento on erittäin huono.

Kilpakärryjen kanssa usein käytettävien apuaisojen kiinnityksessä pitää myös olla huolellinen, jotta ne eivät pääse vahingoittamaan ohjastajaa.

Ratsastajan tai ohjastajan on aina käytettävä kypärää. Jotta kypärän käytöstä olisi jotain hyötyä, on hihnan oltava kunnolla kiinni leuan alla.

Myös ajo- tai valmennusasukin valinta sään mukaan on tärkeää. Varsinkin kylmänä vuodenaikana kunnollinen kokohaalari on paras asu, tällöin selkäkin pysyy lämpimänä. Turvalliseen asuun kuuluu myös turvajalkineet.

Hevosen käyttö ja hoito

Valmennus

Turvallisessa valmennustyössä rauhallisuutta ja kärsivällisyyttä ei voida korostaa liikaa. Etenkin nuori, opetettava hevonen on arvaamaton ja toisinaan vaikea käsitellä. Yleisellä tiellä ajettaessa muu liikenne voi helposti säikäyttää hevosen. Valmennuksessa käytettävät ajoreitit tuleekin suunnitella ja tarkastaa huolella etukäteen, jotta ylimääräiset häiriötekijät saadaan poistetuiksi.

Hevosta kuljetettaessa on käytettävä ainakin riimua. Myös pätsiin kiinnitetty köysi helpottaa hevosen hallitsemista. Riimuote tulee pitää tukevana (kuva 12), mutta on varottava kiertämästä köyttä käden ympärille, jotta sormet eivät vioittuisi hevosen riuhtaistessa voimakkaasti.

Koska valmennustyötä tehdään pääasiassa ulkona, ovat valmentajan varusteet turvallisuuteen oleellisesti liittyvä

asia. Väärä pukeutuminen kylmissä ja kosteissa olosuhteissa voi johtaa sairastumiseen tai jopa pitempiaikaisiin työkyvyttömyysjaksoihin. Myös tapaturmavaara lisääntyy, jos työtä joudutaan tekemään kylmissään. Lämmin ja liikettä rajoittamaton suoja-asu on paikallaan niin kesällä kuin talvellakin (kuva 13).

Hevosen puhtaanapito, kavioiden hoito ja kengitys

Hevonen on harjattava puhtaaksi päivittäin. Ihosta ja karvoista irtoava pöly ärsyttää hengityselimiä, joten hengityksensuojaimen käyttö on perusteltua. CE-hyväksytty P2-luokan kevytsuojain (kuva 14) antaa riittävän suojan hengityselimille. Hoitaja voi valita myös moottoroidun suojaimen, joka on hengitysvastukseltaan kevyempi. Kannattaa varata aikaa, kun totuttaa hevosta hengityksensuojainta käyttävään hoitajaan.

Hoitajan iho saattaa myös ärtyä hevosen hilseestä. Ohuet suojäkäsineet estävät tehokkaasti ihoärsytyksen. Samoja suojäkäsineitä voi käyttää myös hevosta pestäessä.

Hevosen kavioiden hoito ja kengitys ovat raskaita ja ammattitaitoa vaativia työvaiheita (**kuva 15**). Oikeat työtavat ja hyvässä kunnossa olevat työvälineet tekevät työstä turvallista ja tehokasta. Ennen kavioiden hoidon ja kengityksen aloittamista on tarkistettava kengityspakki. Siinä on jokaisella työkalulla oltava oma paikkansa. Lyöntirauta ja kaviopuukko on myös hyvä teroittaa. Turvajalkineiden lisäksi kengittäjän tulee varustautua kengittäjän esiliinalla tai suojaavilla irtolahkeilla.

Kavioita puhdistettaessa ja kengitettäessä hevonen on kiinnitettävä päitsistä, mielellään kummaltakin puolelta. Tallin käytävä on sopiva paikka tähän työhön. Jos tallilla on hevosten pesupaikka, se on mainio kengitystilanakin.

Rauhatonta hevosta kengitettäessä mukana on oltava avustaja rauhoittamassa hevosta.

Kuljetus ja kilpailut

Hevosten siirroissa ja kuljetuksissa (**kuva 16**) tapahtuu vuosittain kymmeniä tapaturmia, vaikka hevosenkuljetukseen tarkoitettut perävaunut ovatkin parantuneet huomattavasti. Mutta huonolla ylläpidolla turvallisestakin karrystä tulee vaarallinen. Siksi laitteiden ylläpito ja huolto ovat parasta turvallisuuden edistämistä.

Kuljetuskopin lastaussillan saranat ja kiinnikkeet on voideltava ja tarkistettava säännöllisesti. Myös hevosen kiinnityspisteet vaunun sisä- ja ulkopuolella on tarkistettava.

Koska hevosen kunnan tarkistaminen ja kilpailukuntoon laitto kuljetuksen jälkeen vie aikaa, valjastus tai satulointi ja mahdollisten suojiin laittaminen on turvallisinta rata-

alueiden valjaskatoksissa. Luovutettaessa hevosta ammatti-ohjastajalle on avustaja tarpeen, jotta kilpailuun innolla menossa oleva hevonen ei pääsisi karkaamaan ja aiheuttamaan vahinkoa.

Työhevoset

Viime aikoina suomenhevosien käyttö työssä on taas lisääntynyt. Turvallisessa työhevosten käsittelyssä ei ole suuria eroavuuksia ravuriin ja ratsuun verrattuna.

Työhevosella maastossa ajettaessa ohjastajan on hyvä tutustua maastoon ennakolta. Erityisesti lumipeitteinen maasto saattaa sisältää monia vaaratekijöitä.

Hevosien täytyy luottaa ohjastajaansa. Jos kuitenkin ohjastaja ajaa hevosen pinteeseen, saattaa jatkotyöskentely hevosen kanssa olla hankalaa. Esimerkiksi kiinnijääminen kantaan pysäyttää reen nopeasti, jolloin ohjastaja saat-

taa sinkoutua eteenpäin vakavin seurauksin.

Tukeva ajoasento vaimentaa äkkipysähdyksiä. Jalat on pidettävä melko leveässä haara-asennossa, toinen jalka edessä ja polvet hieman koukussa. Jokaisen on kehiteltävä itselleen sopiva ja turvallinen ajotyyli. Kaikissa olosuhteissa ohjokset on kuitenkin pidettävä tiukalla. Näin hevonen aistii, että ohjastaja on mukana.

Tamma ja varsa

Tamman tiineys voi aiheuttaa suuriakin muutoksia sen käyttäytymisessä. Tutut ja aiemmin turvallisiksikin tiedetyt hoitotoimenpiteet voivat saada kantavan tamman käyttäytymään arvaamattomasti.

Kun varsa on syntynyt, sen kunto on heti tarkistettava. Hoitajan turvallisuuden vuoksi on avustaja tarpeen varso-
neen tamman rauhoittamiseksi.

Melko pian varsomisen jälkeen tammalle ja varsalle on annettava mahdollisuus jaloitteluun. Tarhan kunto on kuitenkin ensin tarkistettava. Isoille hevosille turvallinen tarha saattaa olla pienelle varsalle vaarallinen.

Usein holtittomasti liikkuva varsa polkee helposti taluttajansa varpaille. Hyväksytyt turvajalkineet kuuluvatkin hevosten taluttajan vakiovarusteisiin. Kesäisin riittää kevyet turvakengät. Talvella ja kurakelien aikaan kannattaa valita pitkävärtiset turvasaappaat.

Opetuksen onnistumiseksi talutusreitit kannattaa suunnitella etukäteen ja varmistaa, että ne ovat varsalle sopivia.

Turvallinen hevosen kasvattaminen ja turvallisen hevosen kasvattaminen vaativat hoitajalta ja opettajalta määrätietoisuutta. Hevosen on aistittava, että ohjastaja tai taluttaja hallitsee tilanteen.

Hevosen omistajan/hoitajan vastuu

Nuoret työntekijät

Hevostalleilla työskentelee usein nuoria ihmisiä. Nuorten into ei kuitenkaan pysty korvaamaan ammattitaitoa tai aikuisen ihmisen voimaa. Hevosen omistajan on hyvä muistaa, että vastuu viime kädessä on aina tallista vastaavalla aikuisella (kuva 17).

Voimassa olevat lait ja asetukset on syytä tarkistaa, jotta ei tulisi ikäviä yllätyksiä. Esimerkiksi nuoria työntekijöitä ei saa pitää yhtäjaksoisesti töissä kuin muutaman tunnin päivässä. Innokkaat hevosharrastajat unohtavat helposti tämän nuorten suojelemiseksi tarkoitetun lain.

Vastuukysymykset on hyvä selvittää heti, kun tallille

tulee uusia työntekijöitä. Vaikka mitään ei sattuisikaan, on sekä nuorella hevosharrastajalla että aikuisella tallivastaavalla oltava selvyys oikeista työmenetelmistä ja työnjaosta.

Tilapäiset vierailijat

Nuorten hevosharrastajien mukana talleille tulee joskus tutustumaan ulkopuolisia ihmisiä. Nämä hevosiin totuttomat vierailijat voivat aiheuttaa vaaratilanteita. Nykyisin ongelmana ovat myös tarttuvat eläintaudit, jotka kulkeutuvat eläinsuojasta toiseen ihmisten välityksellä.

Tallin kaikille vakinaisille työntekijöille on selvitettävä vierailijoiden käyttäytymissäännöt. Vieraan tullessa talliin on aina ensimmäiseksi otettava yhteyttä tallista vastaavaan aikuiseseen. Vasta aikuisen luvalla voi vieras tulla talliin ja tutustua lähemmin sen toimintoihin.

Vakuutukset

Vakuutusasiat tulee hoitaa kuntoon, jos tallilla on palkattua, aikuista työväkeä. Työnantajan pakollinen tapaturmavakuutus kattaa silloin työssä aiheutuneet tapaturmat.

Hankalammaksi tilanteen tekevät satunnaisesti tallitoita tekevät harrastajat, jotka eivät ole työsuhteessa. Heille tallityö on harrastus ja vakuutuksen hankkiminen on silloin työntekijän omalla vastuulla.

Tallilla työskentelevän harrastelijan kannattaa ottaa vapaa-ajan tapaturmavakuutus, joka ei sulje pois hevosharrastusta. Pelkkä suusanallinen vakuutus ei riitä, vaan viisainta on vaatia nähtäväksi vakuutuskirja, josta mahdolliset vakuutuksen rajaamiset selviävät.

Tallilla tulee olla oma ensiapulaukku tai- kaappi, jonka täydentämisestä vastaa nimetty henkilö.

Tavanomaisen ensiapupakkauksen sisältö:

- sidetaitos 10x10 cm 10 kpl
- haavaside 10x10 cm 2 kpl
- joustoside 10 cm x 4 m 5 kpl
- iso ensiapuside 2 kpl
- laastarit, eri koot 8 kpl
- kolmioliina, kuitukangas 1 kpl
- haavapyyhe 4 kpl
- sidetarvikeyksikkö
- haavaside 20x30 cm 2 kpl
- joustoside 10 cm x 4 m 2 kpl
- kolmioliina 1 kpl
- kiinnelaastari 1,25 cm x 9 m 1 rll
- elvytyssooja 1 kpl
- suojakäsine 4 kpl
- suojapeite 130 x 220 cm 1 kpl
- turvaleikkuri 1 kpl
- kynä 1 kpl
- ensiapuvälineet -tarra 1 kpl
- korvaushakemuskaavake 1 kpl
- hätäensiapuopas 1 kpl

Erillisinä tarvikkeina voidaan hankkia mm. kertakäyttöisiä kylmähauteita, puhallettava jalkalasta ja niskatuki.

Toiminta ensiaputilanteissa:

- **Selvitä rauhallisesti, mitä on tapahtunut.**
- **Estä lisäonnettomuudet.**
- **Hälytä tarvittaessa apuvoimia hälytysnumerosta 112.**
- **Varmista, että autettava hengittää esteettä ja aloita ensiapu.**
- **Turvaa tajuttoman hengitys kääntämällä hänet kylkiasentoon.**
- **Tyrehdytä verenvuodot.**
- **Rintakehävamma; laita potilas puoli-istuvaan asentoon.**
- **Vältä selkävammaisten liikuttelua.**
- **Tue murtunut raaja ja lastoita mahdollisuuksien mukaan.**
- **Peitä avoimet palovammat. Älä riisu palaneita vaatteita. Suojaa kylmältä.**

KUVAT:

Visa Vilkuna
Melan kuva-arkisto.

TEKSTI:

Visa Vilkuna, Mikko Mielikäinen.

Tämä vihkonen on maksuton ja sitä voi tilata osoitteesta: Maatalousyrittäjien eläkelaitos, PL 16, 02101 ESPOO, puhelimitse (09) 435 1421/postitus tai Internetistä osoitteesta www.mela.fi.

Mela

Maatalousyrittäjien eläkelaitos
Revontulentie 6, 02100 Espoo
puh. (09) 43 511, www.mela.fi